

Muutamia havaintoja mies- ja nais- enemmyydestä Suomen maalaiskunnissa vuosina 1910—1950

Valtiot. maist. ROLF ALAMERI

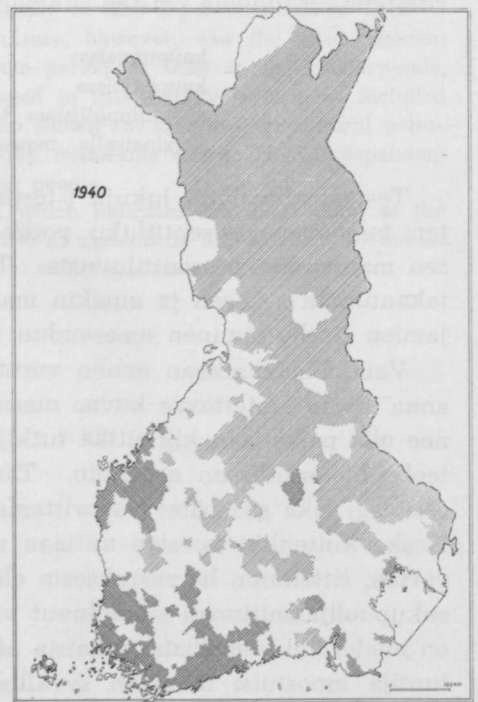
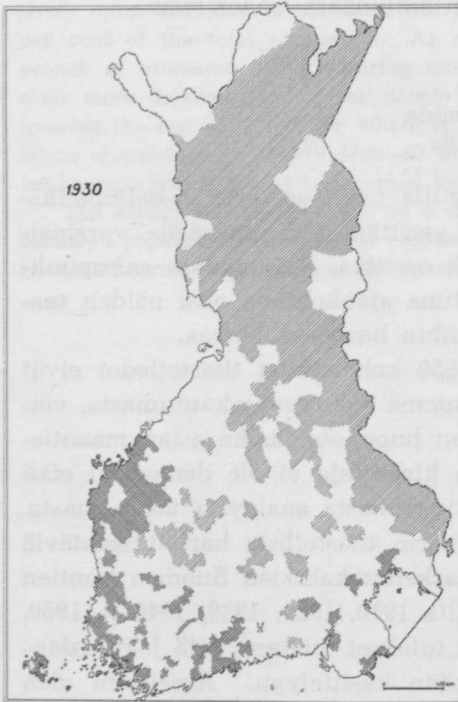
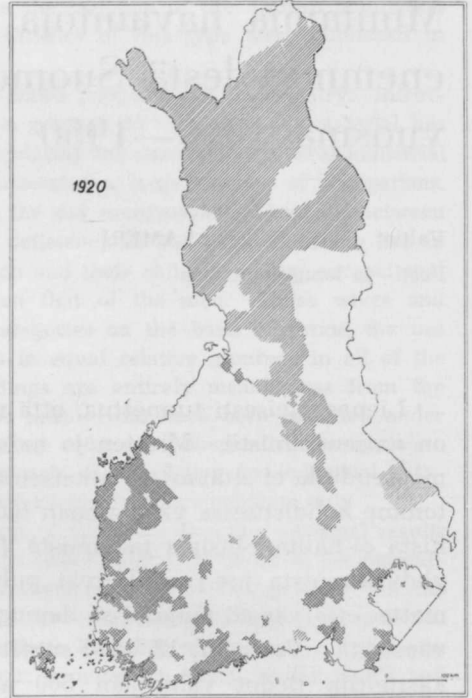
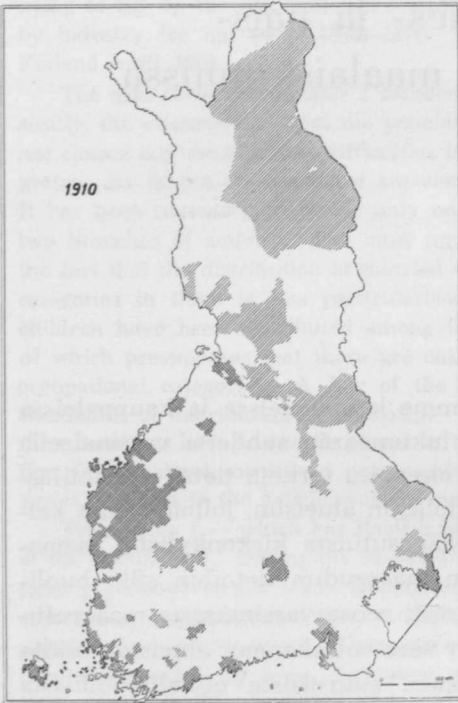
Posti- ja lennätinhallitus

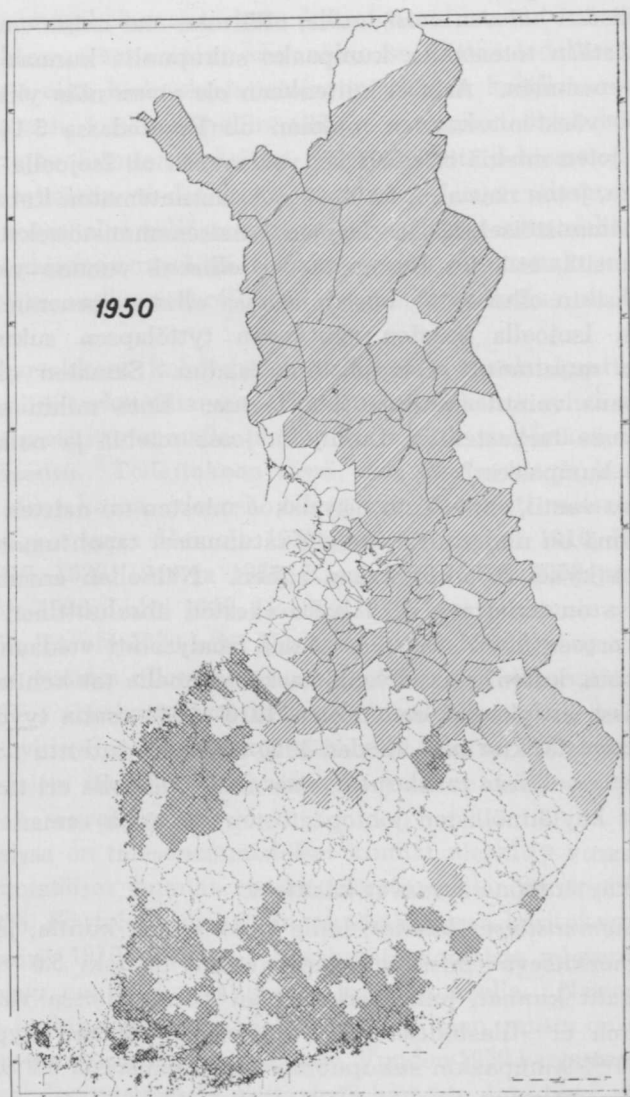
Lienee yleisesti tunnettua, että maamme kaupungeissa ja kauppaloissa on naisenemmistö. Miesten ja naisten lukumäärän suhdetta varsinaisella maaseudulla ei sitävastoin aikaisemmin ole voitu tarkoin tietää väestötilastomme kohdistuessa yksinomaan hallinnollisiin alueisiin, jolloin tiedot kaikista ei-hallinnollisista taajamista (tiheäänasutuista kirkonkylistä, asemayhdyskunnista jne.) sisältyivät puhtaan maaseudun tietoihin siitä huolimatta, että väestö taajamissa demografisesti eroaa varsinaisesta maaseutu-
väestöstä. Vasta 31. 12. 1950 suoritetun väestönlaskennan aineiston osalta käsiteltiin tiedot vähintään 500 asukkaan suuruisista ei-hallinnollisista taajamista erikseen. Puuttumatta siihen kysymykseen, onko mainittu asukasmäärä mielekkäin tällaiseen luokitteluun, todettakoon, että näin määriteltynä oli tuolloin naisten suhteellinen lukumäärä maassamme

kaupungeissa	55.6 %
kauppaloissa	53.4 %
ei-hallinnollisissa taajamissa	53.1 %
varsinaisella maaseudulla	50.4 %

Testaamalla näitä lukuja t-testin avulla todetaan, että ei-hallinnollisten taajamien prosenttiluku poikkeaa «erittäin merkittävästi» varsinaisen maaseudun prosenttiluvusta. Tämä osoittaa, että ainakin sukupuolijakautuman suhteen ja ainakin mainittuna ajankohtana olisi näiden taajamien sisällyttäminen maaseudun lukuihin harhaanjohtavaa.

Vaikkakaan aikaan ennen vuotta 1950 kohdistuvat tilastotiedot eivät anna täysin luotettavaa kuvaa maaseutumme sukupuolijakautumasta, voi-
nee olla paikallaan kiinnittää tutkijoiden huomiota tämän asian maantieteellis-historialliseen aspektiin. Tämän kirjoittaja ei ole demografi eikä sosiologi eikä siis pätevä suorittamaan varsinaista analyysia tästä asiasta. Koska kuitenkin vuosien mittaan alunperin tilastollisia harjoitustehtäviä varten, sittemmin harrastuksesta olen laskenut kaikkien Suomen kuntien sukupuolijakautuman suhdeluvut vuosilta 1910, 1920, 1930, 1940 ja 1950, on mielestäni aiheellista julkaista nämä tulokset toivossa, että joku asiantuntija innostuisi tehtävän syvällisempään käsittelyyn. Aineistoni olen luovuttanut Väestöpoliittiselle tutkimuslaitokselle talletettavaksi.

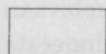

Kuviot 1—5. Sukupuolijakautuma Suomen maalaiskunnissa vuosina 1910, 1920, 1930, 1940 ja 1950.

Figures 1—5. Distribution of the sexes in the rural communes of Finland in the years 1910, 1920, 1930, 1940 and 1950.

miesenemmistöiset maalaiskunnat
rural communes with a preponderance of males

neutraalit maalaiskunnat
neutral rural communes

naisenemmistöiset maalaiskunnat
rural communes with a preponderance of females

Pintapuolisesti katsoen voisi luulla, että mies- tai naisenemmyyden saa selville pelkästään toteamalla, kumpaa sukupuolta kunnan asukkaiden joukossa on enemmän. Asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen. Vuoden 1950 väestönlaskennan mukaan oli Puumalassa 3 146 miestä ja 3 145 naista, joten miehiä oli 50.01 %; vastaavasti oli Isojoella 2 815 miestä ja 2 817 naista, joten naisia oli 50.02 %. Asiaatuntematon katsoisi Puumalan «miesenemmistöiseksi» ja Isojoen «naisenemmistöiseksi» kunnaksi ajattelematta sitä, että jos Puumalassa edellisenä vuonna yksi syntynyt poikalapsi olisikin ollut tyttö, olisi kunnassa ollut naisenemmistö, ja vastaavasti olisi Isojoella kahden syntyneen tyttölapsen sukupuolen toisenlaatuisuus muuttanut «enemmistön» laadun. Samaten olisi jokunen kuolemantapaus voinut muuttaa tätä laatua. Entä mihin sijoitettaisiin tämänlaatuisessa tarkastelussa Lumijoki, jossa miehiä ja naisia oli yhtä paljon, 1 038 kumpaakin?

Tilastomies vaatii, ennenkuin hän uskoo miesten tai naisten «enemmyyteen», että tämä on niin suuri, etteivät satunnaiset tapahtumat (ns. satunnaisvaihtelut) kykene vaikuttamaan siihen. Näinollen enemmistöisyyttä tarkasteltaessa on todettava sekä koko väestön absoluuttinen määrä että enemmistön prosenttinen suuruus. Asian analysointi voidaan sitten suorittaa eri tavoin, kuten keskivirheitä tarkastelemalla tai kehitetyimmillä t-testeillä. Tässä esityksessä on vuosien 1910—1940 osalta tyydytty edelliseen näistä tavoista, kun taas vuoden 1950 tiedot on tutkittu t-testillä. Tällöin on käytetty sellaista tarkkuutta, että näillä kahdella eri tavalla saadut tulokset ovat käytännöllisten johtopäätösten kannalta samanveroiset luotettavuudeltaan.

Otamme käytäntöön seuraavat käsitteet:

1) *miesenemmistöiset kunnat*, joilla tarkoitetaan kuntia, joissa on «tilastollisesti merkitsevä» miesenemmistö (erehtymisriski 5.0 %);

2) *neutraalit kunnat*, joilla tarkoitetaan kuntia, joissa väestön sukupuolijakautuma ei »tilastollisesti merkitsevästi» poikkea hypoteettisesta tasajaosta «50 % kumpaakin sukupuolta» (erehtymisriski 5.0 %); ja

3) *naisenemmistöiset kunnat*, joilla tarkoitetaan kuntia, joissa on «tilastollisesti merkitsevä» naisenemmistö (erehtymisriski 5.0 %).

Vuoden 1950 osalta on enemmistön merkitsevyysaste lisäksi laskettu tarkemmin jakamalla mies- ja naisenemmistöiset kunnat kumpikin kolmeen alaluokkaan, joten ryhmiä on kaikkiaan seitsemän. Tätä tarkempaa jakoa ei kuitenkaan esitetä ao. piirroksessa.

Liitteenä olevista kartakkeista pohjautuvat vuosiin 1910, 1920, 1930 ja 1940 kohdistuvat kirkonkirjatietoihin läsnäolevasta väestöstä. Tutkimusta ei ole katsottu aiheelliseksi ulottaa ajassa pitemmälle taaksepäin kuin vuoteen 1910, koskei väestöä aikaisemmin jaettu läsnä- ja poissaolevaan eikä koko kirkonkirjoihin merkitty väestö anna oikeaa kuvaa vallinneesta tilanteesta, joskin on myönnettävä, että se yleensä antaa sitä paremman kuvan, mitä pitemmälle ajassa taaksepäin mennään. Vuoden 1950 piirros

esitetään suurempikokoisena, jotta katselija muistaisi, että se kohdistuu kolmessa suhteessa eri asiaan: ensinnäkin se esittää todellisen väestönlaskennan tietoja eikä kirkonkirjatietoja; toiseksi se kohdistuu vain puhtaaseen maaseutuun, koska ei-hallinnollisten taajamien väkilukutiedot ensin on vähennetty ao. kuntien tiedoista. Piirros näyttäisi hieman toisenlaiselta, jos siinä esitettäisiin tiedot koko kunnista; 7 nyt miesenemmistöiseksi merkittyä kuntaa olisi tällöin neutraalia ja 33 nyt neutraaliksi merkittyä kuntaa olisi naisenemmistöisiä. Kolmanneksi huomattakoon vielä aikaisemminmainittu analyysiteknilinen ero, jonka vaikutus on hyvin vähäinen.

Kaikki kartakkeet kohdistuvat pelkästään maalaiskuntiin, mikä on muistettava niitä tarkasteltaessa. Piirustusteknillisistä syistä on kaupungit ja kauppalat merkitty samalla tavalla kuin niitä ympäröivä tai niihin rajoittuva maaseutu. Todettakoon tässä, että kaupungit ja kauppalat ovat tutkittuna ajanjaksona yleensä olleet merkittävästi naisenemmistöisiä. Poikkeuksia ovat vain: Heinola 1930 ja 1940, Iisalmi 1910, Kajaani 1930, Kaskinen 1910, 1920, 1940 ja 1950, Kemi 1910, 1920, 1930 ja 1940, Kotka 1910, Kouvola 1930, Lahti 1910, Loviisa 1910, Maarianhamina 1910 ja 1920, Suolahti 1950, Tornio 1930 sekä Varkaus 1950. Nämä kaupungit ja kauppalat ovat ao. vuosina olleet neutraaleja, joskin — lukuunottamatta Kemiä vuonna 1940 — absoluuttisesti katsoen naisenemmistöisiä. — Huomautettakoon tässä yhteydessä kuitenkin siitä, että vuotta 1950 lukuunottamatta ovat kauppaloista mukana tutkimuksessa vain ne, jotka ao. vuonna muodostivat oman seurakunnan.

Kartakkeissa on miesenemmistöiset kunnat merkitty vinoviivoituksella ja naisenemmistöiset kunnat ristikkoviivoituksella; neutraalit on jätetty merkitsemättä. Kartoista saa selvän silmämääräisen käsityksen kehityksestä, jolle vuosina 1910—1940 on ollut luonteenomaista miesenemmistöisten alueitten kasvu neutraalien alueitten kustannuksella. Naisenemmistöiset kunnat ovat jonkin verran vaihdelleet sijainniltaan, mutta on niiden yhteinen laajuus pysynyt suunnilleen samana. Vuoden 1950 kartasta (myöskin koko kuntiin kohdistuvia tietoja esittävistä kartasta, jota tässä ei esitetä) havaitaan, että kehityksen kulku on järkkynyt, mahdollisesti sotatappioiden vuoksi. Miesenemmistöiset kunnat ovat ikäänkuin käyneet «peräytymään» ja naisenemmistöiset kunnat «etenevät» Lounais-Suomesta koilliseen päin. Kehitystä esittää lukujen muodossa seuraava asetelma:

Miesenemmistöisten Neutraalien Naisenemmistöisten
maalaiskuntien maapinta-ala % maalaiskuntien maapinta-alasta

1910	26.1	64.7	9.2
1920	31.9	57.7	10.4
1930	40.4	50.5	9.1
1940	54.5	36.3	9.2
1950 (a)	44.7	37.9	17.4
1950 (b)	47.3	38.5	14.2

(a) koko kunta, (b) taajamat poisluettuina

Joskin Suomen pinta-alasta nykyisin lähes puolet kuuluu miesenemmistöisille kunnille, käy karttaa tarkasteltaessa kuitenkin heti ilmi, että miehet ovat enemmistönä maamme harvaanasutuissa osissa (Raja-Karjala, Kainuu ja Lappi). Todettakoon, ettei naisenemmistöisiä maalaiskuntia ole lainkaan Uukuniemen—Säyneisten—Himangan linjan pohjoispuolella eikä miesenemmistöisiä kuntia Virolahden—Jyväskylän—Pietarsaaren linjan eteläpuolella. Seuraavasta asetelmasta selviää keskimääräinen väentiheys erityyppisillä alueilla:

	Miesenemmistöisillä mlk-alueilla	Neutraaleilla mlk-alueilla	Naisenemmistöisillä mlk-alueilla	Koko maan maaseudulla
			a s. / k m ²	
1910	1.9	8.8	14.3	7.5
1920	1.7	9.3	18.5	7.8
1930	2.7	9.9	20.4	8.0
1940	3.2	11.5	23.4	8.1
1950 (a)	2.8	10.5	21.8	9.0
1950 (b)	2.8	10.3	17.9	7.8

(a) koko kunta, (b) taajamat poisluettuina

Ennenkuin syvennymme tarkemmin tähän asetelmaan todettakoon, ettei väkiluvun absoluuttinen määrä kunnassa vaikuta sukupuolijakautumaan. Sen voimme osoittaa laskemalla korrelaatiokertoimen enemmistöisyyden laadun (kolme luokkaa: miesenemmistöiset, neutraalit ja naisenemmistöiset maalaiskunnat) ja väkiluvun välille (luokkien leveys 1 000 asukasta). Tällöin saadaan näet vuoden 1950 tiedoista tulokseksi

$$\begin{aligned} \text{alkuperäisistä luvuista:} & \quad r = + 0.0091 \pm 0.045 \\ \text{taajamakorjatuista luvuista:} & \quad r = - 0.014 \pm 0.046 \end{aligned}$$

Palaamme nyt äskeiseen asetelmaan. Siitä käy ilmi, että keskimäärin ovat naisenemmistöiset alueet tiheäänasuttuja ja miesenemmistöiset harvaanasuttuja. Tarkastelemme asiaa vuoden 1950 tietojen pohjalla jättäen kuitenkin pois Kuusankosken (nykyisin kauppala), Seinäjoen maalaiskunnan ja Pielisensuun (alueliitosten yhteydessä lopetettuja kuntia) sekä olosuhteiltaan erikoislaatuisen Säynätsalon. Tällöin toteamme maalaiskuntien lukumäärän jakautuvan pääpiirteissään esitettyä seuraavasti:

Asukasta per km ²	Miesenemmistöisiä	Neutraaleja	Naisenemmistöisiä
	maalaiskuntia		
—10.0	46	64	4
10.1—20.0	4	161	86
20.1—	2	23	90

Laskemme korrelaatiokertoimen enemmistöisyyden laadun (luokkia tällä kertaa aikaisemminmainitut seitsemän) ja asukastiheyden välille (luokkien leveys 5 as./km²). Kertoimen arvoksi saadaan alkuperäisistä luvuista $r = + 0.55 \pm 0.03$; taajamakorjatuista luvuista ei kerrointa ole

laskettu taajamien pinta-alan määrittämiseen liittyvien niinhyvien teoreettisten kuin käytännöllisten vaikeuksien vuoksi.

Saatua tulosta, niin ilmeinen kuin korrelaatio onkin, ei kuitenkaan voida tulkita siten, että sukupuolijakautuma olisi riippuvuussuhteessa asukastiheyteen itseensä. Pikemminkin se ilmeisesti on riippuvainen sellaisista asutuksen luonteeseen vaikuttavista tekijöistä, jotka kuvastuvat asukastiheysluvuissa. Asian tarkempi tutkiminen selvittänee nämä pohjimmaiset syysuhteet samoin kuin tapahtuneen kehityksen kulkuun vaikuttaneet seikat.

Summary:

Some Observations on the Preponderance of Males or Females in Finnish Rural Communes during the Period 1910—1950

By ROLF ALAMERI

Central Board of Post and Telegraphy

The division of the population into males and females in the different communes cannot be studied simply on the basis of absolute figures, as accidental variations may affect the balance in cases where the number of members of each sex is very nearly the same. For this reason, the author has adopted the following terms and definitions:

- 1) *communes with a preponderance of males*, meaning communes in which there is a »statistically significant» preponderance of males (risk of error 5.0 %);
- 2) *neutral communes*, meaning communes in which the distribution by sex does not to any »statistically significant» degree deviate from the hypothetical equal distribution of »50 % of each sex» (risk of error 5.0 %); and
- 3) *communes with a preponderance of females*, meaning communes in which there is a »statistically significant» preponderance of females (risk of error 5.0 %).

The calculations for the years 1910, 1920, 1930 and 1940 were performed by the method of standard error and those for the year 1950 by means of the t-test in dealing with all the communes of Finland. With a few neutral exceptions, the towns and market towns have had a preponderance of females during the period under investigation. In respect to the rural communes, five cartograms are presented to show the geographical distribution in the different years of the study of communes with a preponderance of males (slant lines), neutral communes (blank) and communes with a preponderance of females (crosshatching). The data from 1950 concern the purely rural areas, whereas the data providing the basis for the other diagrams include non-administrative agglomerations in rural communes, too.

By computing the correlation between sex distribution and absolute population figures it has been possible to show that these factors are not interdependent (in 1950 the coefficient for the rural communes was $r = + 0.0091 \pm 0.045$), but sex distribution doubtless is connected with the density of settlement (correspondingly $r = + 0.55 \pm 0.03$). Communes with a preponderance of females are for the most part densely settled, while those with a preponderance of males are sparsely settled. Still it probably cannot be maintained that the distribution of the population by sex depends on the density of settlement as such; rather does it depend on such factors affecting the nature of settlement as are reflected by the figures on population density.